

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет спеціальної та інклюзивної освіти
Кафедра психокорекційної педагогіки та реабілітології

Збірник тез

з нагоди 100-річчя від дня народження Клавдії Турчинської

**«ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ
СУЧАСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДІТЯМ ТА
ДОРΟΣЛИМ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Київ – 2024

1. Макарчук Н. О. Особистісна саморегуляція підлітків з порушеннями розумового розвитку: Монографія / Н. О. Макарчук. – Київ. : Фенікс, 2014. – 448 с.
2. Мерсіянова Г. М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей: посібник / Мерсіянова Г. М. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 80 с.
3. Синьов В. М., Матвєєва М. П., Рохліна О. П. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвєєва, О. П. Рохліна. МОН України. – К. : Знання, 2008. – 359 с.

Михайленко Валерія Валеріївна
старший викладач
кафедри психокорекційної педагогіки
та реабілітології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ДИЗАЙНУ
ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ДЛЯ ОСІБ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Ключові слова: безбар'єрний дизайн, ілюстративний матеріал, освітнє середовище, особливі освітні потреби, доступ до інформації, технологічні рішення, інклюзивна освіта, універсальний дизайн.

Планування будь-якого виробу або оточення включає у себе розгляд різноманітних чинників, таких як естетика, інженерні рішення, екологічні аспекти, питання безпеки, галузеві стандарти та вартість. Зазвичай дизайн створюється з орієнтацією на "середнього" користувача. У протилежність цьому, "універсальний дизайн (УД)" означає, згідно із визначенням Центру універсального дизайну, "створення продуктів і оточень, які можуть бути використані всіма людьми, наскільки це можливо, без необхідності адаптації чи спеціалізованого дизайну" (www.design.ncsu.edu/cud/about_ud/about_ud.htm).

Коли принципи УД застосовуються в навчальних закладах, освітні продукти та середовище враховують потреби потенційних учнів з різними характеристиками. Інвалідність лише одна з багатьох можливих характеристик

студента, таких як національність, зріст, стать, вік, читацькі здібності, тип візуального сприйняття, а також слухові можливості.

При розробці користувацьких інтерфейсів важливо враховувати всі характеристики потенційних користувачів, включаючи їх здібності та інвалідність, щоб забезпечити доступність курсів чи послуг для різних користувачів.

Універсальний дизайн може бути застосований до будь-якого продукту чи середовища. Наприклад, стандартна стійка обслуговування в офісі служби зайнятості може бути не доступною для всіх, але застосування принципів УД дозволяє створити стійку з різними висотами, що враховують різні потреби користувачів, таких як високі, користуються інвалідними візками чи не можуть стояти тривалий час.

Зробивши продукт чи середовище доступним для людей з інвалідністю, можна приносити користь не тільки цій групі, але і іншим. Наприклад, автоматичні відкривачі дверей приносять користь не лише людям із обмеженими можливостями, але і тим, хто має руки зайняті, наприклад, з книгами чи немовлям.

Уніфікований доступ важливий як мета, що підтримує різноманітність та інклюзивність, і як процес, який треба впроваджувати.

Загальноприйнято вважати, що людиною, яка започаткувала сферу УД, є Рон Мейс (1990), який більшу частину своєї професійної кар'єри працював просуваючи концепцію підвищення доступності.

Наразі сфера УД повністю прийнята як невід'ємна частина архітектурного дизайну, і її застосування є поширеним у всій галузі.

Це пояснюється тим, що превентивне застосування принципів дизайну до початку будівництва підвищує зручність використання архітектурного об'єкту з меншими витратами, ніж архітектурного об'єкту за значно меншу ціну, ніж постфактум внесення змін до об'єкту. Одним з конкретних і поширених прикладів застосування УД є "обрізка бордюру". Бордюрий зріз - це знижена ділянка тротуару, як правило, в кінці міського або заміського кварталу, яка діє як

пандус з рівня вулиці на рівень тротуару. Якщо величина зрізу бордюру не передбачається.

Якщо величина бордюрного каменю не передбачена і тротуар побудований без нього, доступність для багатьох користувачів значно знижується. Хоча один типовий прикладом користувача бордюру є людина на інвалідному візку, бордюри також підвищують доступність для тих, хто штовхає дітей у візках, для тих, хто дітей у візочках, тих, хто переміщує великі предмети на візках, незрячих, людей похилого віку тощо. Часто є можливість переобладнати тротуар як альтернативу бордюру, розмістивши якусь конструкцію, схожу на пандус, що виступає з тротуару на вулицю, але такі постфактум модифікації майже завжди функціонують менш ефективно, коштують дорожче і є набагато менш естетичні.

Універсальний дизайн для навчання (Universal Design for Learning, UDL) поширює основні положення УД на сферу освіти. Це означає, що ті освітяни, які бажають максимізувати зручність використання своїх навчальних компонентів шляхом підвищення доступності, повинні спробувати внести ці зміни ще до створення навчального компоненту.

Впровадження безбар'єрного дизайну в інформаційно-освітньому середовищі сприяє створенню інклюзивної педагогічної платформи, де кожна особа, незалежно від своїх інтелектуальних можливостей, може отримати якісну освіту та взаємодіяти з інформацією ефективно.

Розробка та використання ілюстративного матеріалу:

Ілюстративний матеріал має бути доступним та зрозумілим для всіх учнів. Використання різноманітних форматів, таких як аудіо-записи, текстові пояснення та візуальні елементи, сприяє кращому розумінню матеріалу особами з різними потребами.

Технологічні інновації та персоналізація:

Застосування технологічних засобів, таких як розпізнавання мови та програми з підтримкою читання екрану, дозволяє індивідуалізувати навчання для кожного учня. Це допомагає забезпечити ефективний навчальний процес для всіх без винятку.

Розширення можливостей доступу до освітніх ресурсів є важливим завданням, зокрема для осіб з інтелектуальними порушеннями. Впровадження безбар'єрного дизайну ілюстративного матеріалу стає ключовим чинником полегшення цього процесу, зокрема, в інформаційно-освітньому середовищі стає необхідністю для забезпечення доступності та рівних можливостей для осіб з інтелектуальними порушеннями. Цей підхід спрямований на створення умов, що враховують різноманітні потреби користувачів. Для досягнення цієї мети важливо враховувати ряд ключових аспектів, які запропонували досліджуючи досвід Центру універсального дизайну (CUD) при Університеті штату Північна Кароліна групи архітекторів, дизайнерів продуктів, інженерів та дослідників навколишнього середовища які розробили принципи універсального дизайну.

1. Універсальний дизайн матеріалів:

Створення інформаційних ресурсів, які можна легко адаптувати для різних рівнів інтелектуальних можливостей.

2. Графічний дизайн і концентрація:

Використання чітких і простих графічних елементів для полегшення розуміння.

Уникання перенасичених та важких дизайнів, спрямованих на сприйняття осіб з різними рівнями інтелектуальних здібностей.

3. Використання альтернативних засобів комунікації:

Забезпечення можливостей для альтернативних форм комунікації, таких як зображення, відео та аудіоматеріали.

4. Технологічна доступність:

Враховання можливостей використання різних технологій, які допомагають в навчанні та розумінні інформації.

5. Залучення експертів:

Співпраця з фахівцями з інтелектуальних порушень для отримання об'єктивної оцінки та рекомендацій щодо дизайну.

6. Психологічний аспект:

Врахування психологічних аспектів інтелектуальних порушень при створенні педагогічних матеріалів.

Для України УД в інформаційно-освітньому середовищі є дещо новим явищем, але це сфера, яка швидко розвивається. Для освітян у всіх академічних галузях важливо розуміти її фундаментальні принципи, щоб якнайкраще підвищити доступність своїх навчальних модулів. Інформаційні технології, ймовірно, будуть основним інструментом для підтримки додатків для створення універсального дизайну.

Звичайно, багато роботи ще належить виконати, але цінність застосування принципів УД для багатьох людей буде полягати в тому, що вони отримають більш широкий доступ до навчання.

Отже, впровадження безбар'єрного дизайну ілюстративного матеріалу в інформаційно-освітньому середовищі є важливим кроком до створення інклюзивної освіти. Це дозволить кожному учневі, незалежно від його освітніх потреб, отримати повноцінний доступ до знань та розвиватися нарівні з іншими.

Список використаних джерел:

1. Smith, J. (2022). *Inclusive Design in Education: A Practical Guide*.
2. Johnson, M. et al. (2023). *Technology and Accessibility in Educational Settings*.
3. UNESCO. (2021). *Guidelines for Inclusive Education*.
4. World Health Organization. (2020). *Disability and Health: Key Facts*.
5. National Center on Universal Design for Learning. (n.d.). *UDL Guidelines*.
6. Rose, D. H., & Meyer, A. (2002). *Teaching Every Student in the Digital Age: Universal Design for Learning*.
7. Burgstahler, S. (2015). *Universal Design in Higher Education: From Principles to Practice*.
8. Burgstahler, S. (2013). Introduction to universal design in higher education. In S. Burgstahler (Ed.). *Universal design in higher education: Promising*

practices. Seattle: DO-IT, University of Washington. Retrieved from www.uw.edu/doi/UDHE-promising-practices/part1.html

**Омельянович Ирина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психокорекційної педагогіки
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова**

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВИХ ЗНАТЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ДЛЯ ЇХ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Необхідною умовою успішного навчання учнів спеціальної загальноосвітньої школи професійно-трудовому навчанню є поєднання навчання з корекційно-виховною роботою, спрямованою на їх успішну соціалізацію.

Професійно-трудове навчання є важливою складовою частиною навчально-виховного процесу спеціальної загальноосвітньої школи, від якого залежить загальний розвиток учнів з інтелектуальними порушеннями та їх підготовка до самостійної трудової діяльності.

Дослідження впливу трудового навчання на розвиток учнів з інтелектуальними порушеннями – досить актуальна і водночас складна проблема, оскільки сама праця обумовлюється фізіологічними, психологічними, соціальними і економічними факторами.

Проблема формування професійно-трудових навичок у школярів означеної категорії завжди була в центрі уваги науковців. В спеціальній педагогіці проблемі професійно-трудового навчання дітей з інтелектуальними порушеннями присвячені дослідження В. Бондаря, Г. Дульнєва, А. Лапіна, Г. Мерсіянової, С. Мирського, В. Петрової, В. Синьова, В. Товстогана, К. Турчинської, О. Хохліної та ін.). Наукові праці цих авторів дали можливість означити глибоку своєрідність професійно-трудового навчання і підготовки учнів спеціальної загальноосвітньої школи до життя і праці в суспільстві

Українські вчені зазначають, що головне завдання спеціальної школи – це «подолання недоліків пізнавальної діяльності та емоційно-вольової сфери,